

ABDULLAH EZİK İLE İLYADA'DAN TROYA BLUES'A

Ercan Çankaya

■ Homeros'un yaklaşık üç bin yıl önce kaleme aldığı *İlyada*, yalnızca bir savaş destanı değil; öfkenin, iktidarın, kaybın ve insan yazgısının en büyük anlatılarından biri olarak görülebilir. Abdullah Ezik, ikinci şiir kitabı *Troya Blues*'da bu kadim metne yeniden dönüyor ancak onu yalnızca yeniden anlatmakla yetinmiyor. Şeyh Galib'in *Hüsn ü Aşk*'ına nazireyle başlayan, Azra Erhat ve A. Kadir'in *İlyada* çevirisinden bir alıntıyla sonlanan kitap, klasiklerle çağdaş şiir arasında kurduğu köprü sayesinde Troya'yı bugünün dünyasına taşıyor. Şair, destanın kahramanlarını, tanrılarını ve savaş meydanlarını yeniden yorumlarken aynı zamanda insanlığın değişmeyen açmazlarına da ışık tutuyor.

Troya Blues, bir yandan Anadolu'nun kadim hafızasına kulak verirken diğer yandan savaşın, iktidarın ve kahramanlık anlatılarının ardında kalan görünmez hikâyeleri görünür kılmaya çalışıyor. Tanrıların hileleriyle insanların arzularının iç içe geçtiği bu şiirsel evrende Troya, yalnızca geçmişte kalmış bir kent değil; her çağda yeniden kurulan ve yeniden yıkılan bir dünya olarak karşımıza çıkıyor.

Abdullah Ezik ile *Troya Blues*'un ortaya çıkış sürecini, Homeros ile kurduğu diyalogu, Anadolu'nun kültürel hafızasını ve şiirin bugünkü imkânlarını konuştuk.

***Troya Blues*, *Hüsn ü Aşk*'a nazireyle başlayıp Azra Erhat ve A. Kadir'in *İlyada* çevirisinden bir alıntıyla sona eriyor. Aradaki 100 kusura sayfa senin "yeni bir dil gözeterek" kaleme aldığın modern bir anlatı. Bu çağda yeniden Homeros ve *İlyada*'ya dönmek senin için ne ifade ediyor? *Troya Blues*'u yazarken ne düşündün, neyi hedefledin?**

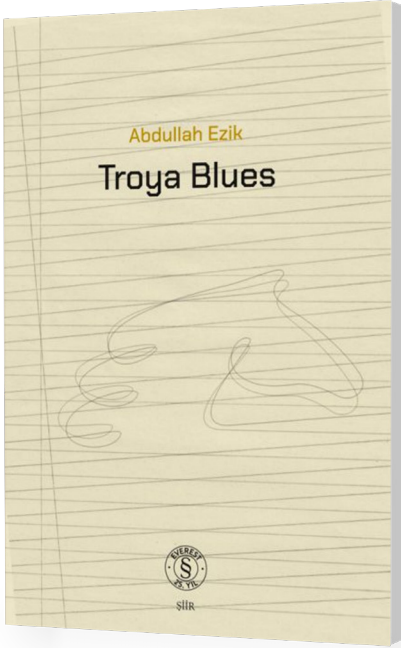
İlyada'ya dönmek benim için geçmişe dönmekten çok bugünü anlamaya çalışmakla ilgili bir arayış, bir tür girişimdi. Bazı metinler vardır, onları yalnızca yazıldıkları çağın bir çıktısı olarak değil çok

daha geniş bir perspektiften okuyup değerlendirirsiniz. Aradan binlerce yıl geçmesine rağmen hâlâ insanın temel meselelerini anlatmaya devam ederler. *İlyada* ve bu metnin devamı olarak *Odyseia* da böyle bir metin. Yüzeyde Troya Savaşı'nı anlatır fakat derinlerde öfkeyi, aşkı, iktidarı, arzuyu, ölümü, kaybı, dostluğu, yas tutmayı ve insanın kendi kaderi karşısındaki çaresizliğini dile getirir. Dolayısıyla *Troya Blues*'u yazarken benim zihnimdeki temel soru şuydu: Aradan yaklaşık üç bin yıl geçmiş olmasına rağmen neden hâlâ savaşlar sürüyor, neden insanlar iktidar uğruna birbirlerini öldürüyor ve neden her çağ kendi Troya'sını yeniden kurup yeniden yıkıyor?

Bugün dünyanın farklı coğrafyalarına baktığımızda Homeros'un anlattığı dünyanın bütünüyle ortadan kalkmadığını, aksine belirli ölçüt ve düşüncelerde devam ettiğini görüyoruz. Teknoloji değişti, şehirler büyüdü, devletler dönüştü ancak insanoğlunun temel zaafı hâlâ olduğu gibi, aynı olarak kaldı. İktidar tutkusu, öfke, sahip olma arzusu, intikam duygusu ve şiddet hâlâ insanlığın merkezinde yer alıyor. Bu nedenle *Troya Blues*'u yazarken yalnızca Troya'ya değil, bugüne baktığımı söyleyebilirim. Troya benim için tarihsel bir mekândan çok sembolik bir anlam alanı hâline geldi. İnsanlığın bitmek bilmeyen çatışmalarının, kayıp ve hayallerinin toplandığı büyük bir hafıza mekânı gibi düşündüm onu.

Kitabın başındaki nazire de biraz bu nedenle ortaya çıktı. Şeyh Galib'in *Hüsn ü Aşk*'ının girişindeki sözleri benim için birçok açıdan çok kıymetli ve anlamlıdır. Genel olarak şiire yaklaşımım da Galib ve bu tavrın önemli bir karşılığı/etkisi olduğunu söyleyebilirim. Şeyh Galib, büyük bir geleneğin içerisine girer ve aynı zamanda o geleneği dönüştürmeye talip olur. Benim yaptığım şey elbette onunla kıyaslanabilecek ölçekte değil; ancak benzer bir yerden hareket ettiğimi söyleyebilirim. Çünkü *Troya Blues*'u yazarken tam anlamıyla *İlyada*'yı yeniden yazmak gibi bir düşüncem olmadı. Zaten olay/hikâye de tam olarak bu değil. Homeros'un yerine geçmek veya onu güncellemek gibi bir niyetim de yoktu. Bu da bir başka uç yorum olur benim için. Daha çok onun açtığı büyük kapıdan içeri girerek bugünün diliyle, bugünün duyarlılıklarıyla ve bugünün sorularıyla yeniden düşünmek istedim. Kitabın başındaki "*Ben o hazinede yeni bir dil gözettim,*" ifadesi de tam olarak bunu anlatıyor, bu arzumu ön plana çıkarıyor; veya en azından ben öyle düşledim/düşündüm/arzuladım. Çünkü benim için mesele yalnızca hikâyeyi yeniden anlatmak değil, onu başka bir sesle duyurabilmektir.

Troya Blues'un ortaya çıkışında şiirsel bir arayış kadar edebiyat tarihine ilişkin bir merak da vardı. Uzun yıllardır klasik metinler üzerine çalışıyorum. Osmanlı edebiyatından Cumhuriyet Dönemi'ne kadar uzanan geniş bir alanda metinlerle uğraşıyorum. Bu nedenle zaman içerisinde şunu fark ettim: "*Yeni olan her şey gibi*" her yeni edebî düşünce de aslında geçmişle konuşarak, geçmişle diyalog kurarak geliyor/kuruluyor. Hiçbir metin boşlukta ortaya çıkmıyor. Her yazar ve şair, farkında olsun ya da olmasın, kendinden önceki

metinlerle bir ilişki/diyalog kuruyor. Kimi zaman onları reddediyor, kimi zaman dönüştürüyor, kimi zaman da yeniden yorumluyor. Benim Homeros ve Şeyh Galib ile ilişkim de biraz böyle bir ilişkiydi.

Öte taraftan *Troya Blues*'u yazarken beni asıl heyecanlandıran şey, destanın merkezini ve merkez noktasını değiştirme ihtimaliydi. *İlyada* çoğu zaman bir tür kahramanlık destanı olarak okunur. Akhilleus'un öfkesi, Hektor'un yiğitliği, Odysseus'un zekâsı ve Agamemnon'un iktidarı ön plana çıkar; bütün bir hikâye/örgü bu karakter ve onlar arasındaki diyalekt üzerinden ilerler. Oysa metni yeniden ve yeniden okurken başka şeyler de ilgimi çekmeye, farklı türden ayrımlar da kendisini göstermeye başladı. Söz gelimi savaş meydanında ölen sıradan insanlar, evlerinde öylece büyük bir sabır örneği olarak bekleyişini sürdüren

kadınlar, birbirleriyle iktidar uğruna mücadele etmekten kaçınmayan tanrılar/tanrıçalar/yarı tanrılar; babalar, anneler, çocuklar, çobanlar... Kısacası destanın arka planında kalan insan hikâyeleri dikkatimi cezbedi. Bu yüzden *Troya Blues*'ta kahramanlık kadar yitim duygusunu da ön plana çıkarmaya çalıştım. Kitap boyunca sık sık ölüm, kayıp ve yas temalarının tekrar etmesi bu anlamda tesadüf değil. Çünkü bana göre *İlyada*'nın asıl meselesi zafer değil. Zafer geçici bir şey. Bir gün sürüyor, bir hafta sürüyor, belki birkaç yıl sürüyor. Ama esas olan ve kalıcı olan kayıplardır. Geride kalanlar için savaşın anlamı çoğu zaman kahramanlık değil bir tür eksiklik olarak beliriyor. Bu nedenle kitapta zaman zaman kahramanlık fikrine mesafeli bir yerden yaklaşılmaya çalıştım. Akhilleus'un öfkesi kadar onun yalnızlığıyla, Hektor'un cesareti kadar onun ölümünün ardından yaşanan yasla ilgilendim.

Bir başka önemli mesele de dil meselesiydi. *Troya Blues*'u yazarken klasik destan dili üzerinden hareket etmek istemedim; çünkü bugün o dili yeniden kurulamak bana göre yaşayan bir şiir üretmiyor. Bunun yerine destanın ritmini koruyan ama çağdaş şiirin imkânlarından da yararlanan bir anlatım kurmaya çalıştım. Tekrarlar, iç ritim, kesik söyleyişler, kısa dizeler ve zaman zaman konuşma diline yaklaşan bölümler bu nedenle/arzuyla ortaya çıktı. *İlyada*'nın epik diliyle bugünün şiirsel duyarlılığını aynı metinde buluşturmak istedim.

Troya Blues'un yazım sürecinde sürekli aklımda dolaşan bir başka soru da şuydu: Bir destan bugün nasıl yazılır? Bu soru benim için önemliydi çünkü artık kahramanlara eskisi kadar inanmıyoruz. Büyük anlatılara da eskisi kadar güvenmiyoruz. Modern insan daha kuşkucu. Daha parçalı bir dünyada yaşıyor. Bu nedenle *Troya Blues* bir destanı yeniden kurmaya çalışırken aynı zamanda o destanın içindeki çatlakları da görünür kılmaya çalışıyor. Tanrılar kusursuz değil, kahramanlar kusursuz değil, krallar kusursuz değil. Herkes hata yapıyor, herkes yanılıyor ve herkes kendi arzularının esiri oluyor. Belki de bu yüzden kitapta tanrılar zaman zaman kaçkın, hilebaz ve sorumluluktan uzak figürler olarak beliriyor. Çünkü ben onları yalnızca mitolojik karakterler olarak değil, insanın kendi zaaflarının büyütülmüş hâlleri olarak okudum. Tanrılar da insanlar kadar öfkeli, kıskanç ve tutkulu. Böyle bakınca bütün bir Troya Savaşı yalnızca insanların değil, arzuların savaşı hâline geliyor.

Nihayetinde *Troya Blues* benim için Homeros'a dönmekten çok insanlığa dönmek anlamına gelen bütüncül bir şiir olarak gün yüzüne çıktı. Binlerce yıl önce yazılmış bir metnin bugün hâlâ bize bir şey söyleyebilmesi şüphesiz herkes kadar benim için de önemli. Ben de o büyük sesin yankısını bugünün şiiri içinde yeniden duyurmaya çalıştım. Eğer kitapta bir hedef aramak gerekirse, bunun yeni bir *İlyada* ve *Odyseia* yazmak değil, *İlyada*'yı bugünün insanıyla yeniden konuşturmak kadar ondan hareketle yeni dünyanın uçlarını duyurmak olduğunu söyleyebilirim. Troya yalnızca geçmişte kalmış bir şehir/hikâye/şiir değil; insanın olduğu her yerde yeniden kurulan ve yeniden yıkılan bir dünya olarak görülebilir.

Kitabın başındaki nazire ve sonundaki alıntıyla da gösterdiğin gibi edebiyat tarihindeki kaynaklara, klasiklere dönme eğilimine ve metinler arasılık tekniğine de sıkça yer vermişsin. Şeyh Galib, Hüsn ü Aşk ile divan edebiyatına son nefesini üflüyordu. Mavi Anadolucular, İyon uygarlığının klasiklerine dönerek yeni bir edebiyat kurarken aynı zamanda bir medeniyet tasavvurunu ve kimlik arayışını dışavuruyorlardı. Pek sen tekrar İlyada'ya dönerek Mavi Anadoluculardan ve 40'ların modernizminden farklı olarak ne söylüyorsun? "Gözettiğin yeni dille" onlardan farklı ne anlatmak istiyorsun?

Öncelikle şunu söylemek gerekir ki *Troya Blues*'un ortaya çıkışında Mavi Anadolucuların ve genel anlamda Cumhuriyet Dönemi hümanizmasının açtığı yolun önemli bir etkisi var. Azra Erhat, Sabahattin Eyuboğlu, Halikarnas Balıkcısı ve onların çevresinde şekillenen düşünce dünyası olmasaydı bugün Anadolu'nun antik geçmişine bu kadar doğal bir biçimde bakabiliyor olamazdık, diye düşünüyorum. Nihayetinde onlar Anadolu'ya yalnızca coğrafi bir alan olarak değil, kültürel bir hafıza alanı olarak bakmayı öğrettiler bize. Hititlerden İyonlara, Troya'dan Efes'e uzanan büyük tarihsel birikimi yeniden görünür hâle getirdiler. Bu açıdan bakınca *Troya Blues*'un mümkün olmasının sebeplerinden biri de onların açtığı düşünsel kanaldır.

Öte taraftan benim Troya'ya bakışım la onların Troya'ya bakışı arasında da birtakım belirgin ayrımlar olduğunu söyleyebilirim. Mavi Anadolucuların ortaya çıktığı tarihsel bağlamı hatırlamak gerek. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından bütün dünya kendisine yeni bir düzen kurmaya çalışıyordu. Türkiye ise modernleşme sürecinin içinde kendine kültürel bir köken arıyordu. O dönemde Anadolu'nun antik uygarlıklarıyla ilişki kurmak, aynı zamanda bir tür Batı ile Doğu arasındaki gerilimi aşma girişimiydi. Azra Erhat ve Sabahattin Eyuboğlu için Homeros yalnızca bir şair değildi; Anadolu'nun sesi, bu toprakların kültürel hafızasının bir parçasıydı. Bu nedenle onların Homeros'a dönüşü büyük ölçüde bir aidiyet ve köken arayışı içeriyordu.

Benim *Troya Blues*'ta yaptığım şey bu düşünceden biraz daha farklı. Ben Troya'ya bir köken bulmak için dönmedim. Bir medeniyet anlatısı kurmak için de dönmedim. Daha çok insanın değişmeyen taraflarını/yönlerini/kaderini anlamak ve hatırlamak için döndüm. Mavi Anadolucuların bakışında belirgin bir hümanist iyimserlik vardır. İnsanlığın ortak kültürü fikrine inanırlar. Klasiklerin insanı daha iyi, daha olgun ve daha özgür kılabileceğini düşünürler. Ben ise *Troya Blues*'u yazarken meseleye, insanoğluna ve kadere biraz daha kuşkucu bir yerden bakmaya çalıştım; çünkü bizlerin yaşadığımız çağ, onların yaşadığı çağdan çok farklı. Bugün dünyanın birçok yerinde savaşlar sürüyor, kitlesel göçler yaşanıyor, insanlar birbirlerini kimlikler üzerinden ayırıştırıyor. Teknolojik olarak ilerledik ama ahlaki/etik olarak ne kadar ilerlediğimiz tartışmalı. Bu nedenle *Troya Blues*'un merkezinde bir ilerleme fikri değil, bir tekrar fikri bulunuyor. Kitap boyunca hissedilen temel duygulardan biri şu: İnsanlık aslında aynı hikâyeyi yeniden yeniden yaşıyor. Troya Savaşı bitmiş olabilir ama Troya'nın felaketi bütün bir insanlığın açmazı olarak hâlâ sürüyor. Akhilleus'un öfkesi farklı biçimlerde yaşamaya devam ediyor. Agamemnon'un iktidar arzusu başka yüzlerle karşımıza çıkıyor. Hektor'un çaresizliği ve Andromakhe'nin korkusu bugün de varlığını koruyor. Benim Troya'ya dönüşüm biraz da bu döngüsellik göstermek içindi.

Şeyh Galib meselesi de benim için tam olarak burada önem kazanıyor. Kitabın başındaki nazire yalnızca bir edebî anış değil, aynı zamanda gelenekle kurulan ilişkinin bir ifadesi. Şeyh Galib, *Hüsn ü Aşk*'ın başında büyük bir öz güvenle konuşur. Kendisinden önceki geleneği bilir, onu sahiplenir ama aynı zamanda dönüştürmeye talip olur. Ben de *Troya Blues*'un girişinde benzer bir tavrı, daha doğrusu benzer bir cesareti ödünç almak istedim. Ondan ilhamla. "*Ben o hazinede yeni bir dil gözettim,*" derken kastettiği(m) şey buydu. Çünkü mesele yalnızca *İlyada*'yı yeniden inşa etmek değil, onun içindeki sesi başka bir tona dönüştürmekti.

Bu noktada "yeni dil" meselesi önem kazanıyor. Benim gözettiğim yeni dil, yalnızca sözcük düzeyinde bir yenilik değil. Daha çok bakış açısıyla ilgili bir mesele. Homeros'un destanında kahramanlık merkezi bir yerde durur. Elbette ölüm ve kayıp da vardır ama anlatının ağırlık merkezi kahramanların üze-

rindedir. *Troya Blues*'ta ise mümkün olduğunca kahramanlığın gölgesinde kalan sesleri duyurmaya çalıştım. Söz gelimi savaşın anlamsızlığı üzerine yapılan tekrarlar, sıradan insanların yaşadığı yıkımlar, kadınların ve çocukların görünmeyen acıları sürekli olarak metnin içine sızıyor. “*Kazananı olmayan bir savaş,*” ifadesinin kitabın erken bölümlerinde ortaya çıkması da bu anlamda bir tesadüf değil. Aslında *Troya Blues*'un ana/kaynak metinden temel farklarından biri de burada yatıyor. Ben destanı bir zafer anlatısı olarak değil, bir ka-

yıp anlatısı olarak okumaya çalıştım. Hektor'un Andromakhe ile konuştuğu sahnelerde, Priamos'un yasında, Patroklos'un ölümünde veya Akhilleus'un öfkesinde beni ilgilendiren şey kahramanlık değil; insanın/insanoğlunun kırılğanlığıydı. Çünkü bana göre modern insanın en temel deneyimlerinden biri bu kırılğanlık duygusu. Büyük ideolojilere, büyük anlatılara ve büyük kahramanlara duyulan güven büyük ölçüde sarsılmış durumda. Dolayısıyla bugün *İlyada*'ya yeniden döneceksek onu yalnızca bir kahramanlık destanı olarak okuyamayız.

Öte taraftan Mavi Anadolucuların metinlerinde Anadolu çoğu zaman bir uygarlıklar beşiği olarak görünür. Benim *Troya Blues*'ta kurmaya çalıştığım Anadolu imgesiye biraz daha melankolik ve tekrara dayalı. Ben Troya'ya baktığımda yalnızca büyük bir medeniyet değil, aynı zamanda yıkılmış bir medeniyet görüyorum. Yalnızca görkemli surlar değil, o surların ardında ve dibinde yitip giden bedenler, geri gelmeyecek/dönmeyecek olanların bıraktığı hüznün ve melankoli; beklemenin ve bekletmenin geliştirdiği manevi yıkım; bütün bunlar da benim ilgimi çekiyor. Sadece giden değil bekleyen de burada etken bir faktör. Bu nedenle kitap boyunca Troya hem bir güzellik hem de bir yitim mekânı olarak beliriyor. Paris'in yaptığı tercihin yalnızca bireysel bir hata/karar değil, bütün bir uygarlığın krizine dönüşmesi de bu yüzden özellikle vurgulanıyor.

Bir başka fark da tanrılar meselesinde ortaya çıkıyor. Mavi Anadolucular için mitoloji çoğu zaman kültürel hafızanın önemli bir parçasıdır. Ben ise *Troya Blues*'ta tanrıları biraz daha eleştirel bir yerden ele almaya çalıştım. Onların da insanileştiği anlara, durumlara, meselelere bakmaya çaba gösterdim. Kitapta sık sık tanrıların hilebaz, kararsız, kaçkın ve sorumluluktan uzak figürler olarak görünmesi bundan kaynaklanıyor. Onlar insan kade-rini belirleyen mutlak güçler değil; çoğu zaman kendi arzularının peşinde sürüklenen varlıklar. Hatta kimi zaman insanların yaşadığı yıkımın doğru-dan sorumluları. Bu nedenle tanrılarla insanlar arasındaki mesafe sürekli daralıyor. İnsan ne kadar kusurluysa tanrılar da o kadar kusurlu görünüyor. Belki de *Troya Blues*'un Mavi Anadoluculardan ayrıldığı en temel nokta da bu-dur. Onlar klasiklere bakarken ortak bir medeniyet ufku görüyorlardı. Ben ise klasiklere bakarken ortak bir insanlık açmazı görüyorum. Onlar Homeros'ta kültürel kökenleri araştırıyorlardı; ben Homeros'ta insanın değişmeyen zaaf-larını araştırıyorum. Onlar geçmişte bir başlangıç arıyorlardı, ben geçmişte bugünün yankılarını arıyorum.

Bütün bunlardan hareketle söyleyebilirim ki *Troya Blues* benim için ne bir nostalji kitabı ne de bir köken kitabı. Daha çok bir yüzleşme kitabı. *İlyada* ve belirli anlarda *Odyseia*'nın içinden geçerek bugüne bakmaya çalışan bir me-tin. Eğer "yeni dil" dediğim şeyin bir özü varsa, sanırım o da burada yatıyor: Klasikleri kutsallaştırmadan, onları müzeye kaldırmadan, bugünün sorula-rıyla yeniden konuşturmak. Zira klasikler yalnızca geçmişe ait değil, onları yeniden okuyabildiğimiz ölçüde bugünün de birer parçası olarak görülebilir.

Türkler tarih boyunca birçok farklı kültür ve medeniyetle temasa geçti. Modern edebiyatımızda da bunların izlerini görmek mümkün. Anadolu toprakları da Hi-titlerden İyon medeniyetine, Helenistik kültürden Roma uygarlığına birçok me-deniyete ev sahipliği yaptı. Fakat kısa bir dönemi dışarda tutarsak Anadolu'nun kadim uygarlıkları edebiyatımızda yeterince yer bulamadı sanki. Bundan son-raki edebî yolculuğunda kadim Anadolu'ya bakmaya devam edecek misin yoksa Troya Blues tek kitaplık, metinler arası bir edebî deney olarak mı kalacak?

Bu soru aslında *Troya Blues*'un ortaya çıkış nedenlerinden biriyle de doğrudan bağlantılı çünkü kitabı yazarken zihnimde sürekli dolaşan meselelerden biri de tam olarak buydu: Bu topraklarda yaşıyoruz, bu coğrafyanın üzerinde ha-yatlarımızı sürdürüyoruz, şehirlerimizi kuruyoruz, hikâyelerimizi anlatıyo-ruz ama bu coğrafyanın binlerce yıllık hafızasıyla ne kadar ilişki kuruyoruz? Anadolu dünyanın en büyük kültürel katmanlarından birine sahip. Hititler-den Friglere, Lidyalılardan Likyalılara, Troya'dan İyon kentlerine, Helenistik dönemden Roma'ya, Bizans'tan Selçuklu ve Osmanlı'ya uzanan olağanüstü bir süreklilik söz konusu. Fakat modern Türk edebiyatına baktığımızda bu kat-manların büyük bölümünün çoğu zaman ön plana çıkmadığını hissediyorum.

Elbette bunun çeşitli sebepleri var. Modern Türk edebiyatı büyük ölçüde Tan-zimat sonrasında ortaya çıkan modernleşme deneyimi etrafında şekillendi.

Yazar ve şairler uzun süre bir yandan Osmanlı geçmişiyle hesaplaşıırken diğer yandan Batı'yla kurulan ilişkinin sorunlarıyla ilgilendiler. Cumhuriyet Dönemi'nde ise ulus-devlet inşası, kimlik meseleleri, köy-kent ilişkileri, toplumsal dönüşümler ve siyasi kırılmalar doğal olarak edebiyatın merkezine yerleşti. Bu nedenle Anadolu'nun daha eski katmanları çoğu zaman arka planda kaldı.

Öte taraftan bence burada ilginç bir paradoks da var. Dünyanın birçok ülkesinde şair ve yazarlar yaşadıkları coğrafyanın tarihiyle güçlü bir ilişki geliştirmeye bilhassa dikkat ediyorlar. Söz gelimi İrlandalı bir yazar Kelt mitolojisine dönebiliyor, bir Latin Amerikalı yazar yerli uygarlıkların hafızasını güncel anlatılarla buluşturabiliyor veya İtalyan bir yazar Antik Yunan mirasını çağdaş edebiyatın içine taşıyabiliyor. Bizdeyse Troya, Hattuşa, Milet, Efes veya Bergama gibi coğrafyalar çoğu zaman arkeoloji ve tarihin konusu olarak kalıyor. Oysa bunlar aynı zamanda edebiyatın da konusu olabilir. Hatta bence olması da gerek. İşte *Troya Blues*'u yazarken beni heyecanlandıran şeylerden biri de bu düşünce oldu. Troya'ya yalnızca bir antik kent olarak bakmadım. Onu yaşayan bir hafıza alanı olarak düşündüm; çünkü Troya'nın hikâyesi yalnızca geçmişe ait değil. Bir şehrin kuşatılması, insanların yerinden edilmesi, iktidar mücadeleleri, göçler, savaşlar ve kayıplar bugünün dünyasının da en önemli başlıkları arasında sayılabilir. Bu nedenle Troya'ya bakmak aslında bugüne bakmanın başka bir yolu.

Öte yandan Troya benim için yalnızca Homeros'un anlattığı bir şehir de değil. Aynı zamanda Anadolu'nun kültürel belleğinin önemli düğüm noktalarından biri. Bu yüzden kitap boyunca Troya'yı sık sık "bereketli topraklar" olarak anıyorum. Çünkü orada yalnızca bir savaş değil, aynı zamanda bir uygarlık fikri söz konusu. Bir yaşam biçimi, bir kültürel süreklilik, bir insanlık birikimi söz konusu. Ve biz bütün bunların yok oluşunu izliyoruz. Troya'nın yıkımı biraz da belleğin yıkımı anlamına geliyor benim için.

Bu noktada şunu söyleyebilirim: *Troya Blues*'u hiçbir zaman tek seferlik bir edebî oyun olarak düşünmedim. Elbette kitap kendi içinde tamamlanmış bir metin. Fakat benim açımdan açtığı sorular henüz kapanmış değil. Tam tersine, bu kitapla birlikte yeni sorular ortaya çıktı. Anadolu'nun farklı dönemlerine, farklı uygarlıklarına ve farklı mitolojik katmanlarına bakma isteğim arttı. Benzer bir düşünceyle Anadolu yalnızca Troya'dan da ibaret değil. Hititler başlı başına olağanüstü bir dünya sunuyor. Hattuşa'nın siyasi tarihi kadar mitolojik evreni de son derece zengin. Benzer şekilde Frigya'ya baktığımızda Midas efsanesinden ibaret olmayan çok katmanlı bir kültürel miras görüyoruz. Likya kentlerine baktığımızda ölüm, anıt mezarlar ve hafıza üzerine kurulmuş bambaşka bir dünya çıkıyor karşımıza. İyon kentleriye yalnızca felsefenin değil, şiirin ve düşüncenin de kaynaklarından biri. Beni ilgilendiren şey biraz da bu katmanlar arasındaki süreklilik. Çünkü çoğu zaman tarihe birbirinden kopuk dönemler olarak bakıyoruz. Oysa Anadolu'nun hikâyesi kesintisiz bir hikâye. Troya'da yaşayan insanların korkuları, arzuları ve hayalleriyle bugün

burada yaşayan insanların korkuları, arzuları ve hayalleri arasında görünen-
den çok daha fazla ortaklık var. Ben edebiyatın bu görünmeyen bağları açığa
çıkardığına inanıyorum.

Burada bir başka ayırım daha yapmak gerekiyor. İlerleyen süreçte de benzer
bir düşünceyle Anadolu'nun kadim uygarlıklarına dönmeye devam edersem
bunu yine salt tarihî metinler aracılığıyla yapmak istemem. Daha önce de be-
lirttiğim üzere benim ilgimi çeken şey tarihsel olayları yeniden anlatmak de-
ğil. *Troya Blues*'ta da yaptığım şey bu değildi. *İlyada*'nın hikâyesini olduğu gibi
tekrar etmedim; onu bugünün şiirsel duyarlılığıyla yeniden düşündüm. Bu
nedenle *Troya Blues*'un benim için bir son değil, bir başlangıç olduğunu söy-
leyebilirim.

Bir başka mesele de şu: Bugün dünyada kimlik tartışmaları yeniden yükse-
lirken Anadolu'nun çok katmanlı geçmişi bize önemli bir şey hatırlatıyor.
Bu topraklar hiçbir zaman tek sesli olmadı. Yüzyıllar boyunca farklı halklar,
diller, inançlar ve kültürler burada yan yana yaşadı. Dolayısıyla Anadolu'ya
bakmak aynı zamanda çoğulluğa bakmak demek. Benim Troya'ya ilgim biraz
da bundan kaynaklanıyor. Çünkü Troya yalnızca bir şehir değil, kültürlerin
karşılaşma noktası.

Bundan sonra da ilgimi çeken şey muhtemelen tarih ile bugün arasında yeni
ilişkiler kurmak olacak. Bunun için de ilerleyen süreçte bir eve dönüş hikâye-
sini/metnini/şiirini *Odysseia* ile iç içe geçirerek geliştirme gibi bir düşüncem
var, ancak bu fikir biraz da on yıl ilerisine yönelik bir hedef.

**Senin Troya anlatında “Sanki bu kaderde hiç payları yokmuşçasına” insanoğ-
luna öfke kusan kaçkın, hilebaz tanrı(ça)lar, “kanla sulanan topraklar hiç ku-
rumaz ve durulmaz” dizesi, “tanrıların arada insanoğlu olmadan konuşmadığı”
değerlendirmesi öne çıkıyor. Bir bölümde şöyle diyorsun: “Peki ya sevinç/zafer,
ululama ve görkem/tüm bunlar nerededir/bunca insan sefalet/bunca in-
san ölüm, korku ve yoklukla boğuşurken”**

Bir başka dize: “İnsan kendi yazgısını kendi yazandır”.

**Bir başka bölüm de şöyle: “Kahramanlık, ne güzel/oysa yitim, ölüm, kayıp da
bir gerçek/zafer ne büyük arzu, /oysa arkasında ne yitik ruhlar var”**

**Bunlar modern bir gözle okunduğunda *İlyada*'da da görülebilecek insanlık hâlle-
ri. Ancak buradan yola çıkıp yeni bir anlatı kurmak bir arayışın mı ürünü? *Troya
Blues*'un bir toplumsal kaygısı var mı?**

Troya Blues'u yazarken peşinde olduğum şeylerden/duygulanımlardan biri
de Homeros'un metninde bulunan ama çoğu zaman kahramanlık anlatısının
gölgesinde kalan soruları görünür kılma arzusuydu. *İlyada*'yı hemen her oku-
yuşumda beni en çok etkileyen şey savaşın kendisi değil, savaşın insan üye-
rinde bıraktığı izler oldu. Homeros elbette merkezine büyük bir destanı alıyor.
Akhilleus'un öfkesiyle başlayan, Hektor'un ölümüyle sonlanan ve kahraman-
ların etrafında şekillenen büyük bir anlatı bu. Ancak metnin içine biraz daha

dikkatli baktığınızda başka bir şey daha görüyorsunuz: Sürekli ağlayan insanlar, sürekli yas tutan anneler, sürekli ölüm korkusuyla yaşayan askerler ve ne uğruna savaştığını zaman zaman kendisi de unutan topluluklar.

Ben *Troya Blues*'u yazarken tam olarak bu noktaya odaklanmak istedim. Çünkü bana göre *İlyada*'nın asıl trajedisi bir şehrin yıkılması değil; insanların kendi arzularının ve iktidar mücadelelerinin içerisinde kaybolması. Kitap boyunca sık sık tekrar eden ölüm, yitim, yas ve korku imgeleri biraz da daha önce söylediğim gibi bu nedenle ortaya çıktı. Troya'nın yıkımından çok, o yıkımın insan ruhunda bıraktığı tortuyla ilgilendim.

Aslında kitabın birçok yerinde savaşın anlamsızlığına ilişkin sorular dolaşıyor. Elbette Troya Savaşı'nın sonunda teknik olarak kazananlar ve kaybedenler vardır ama gerçekten kazanan biri var mı? Akhalar Troya'yı ele geçirir, ancak binlerce insan ölür. Troyalılar şehirlerini kaybeder, ama Akhalar da dostlarını, çocuklarını, kardeşlerini kaybeder. Akhilleus Patroklos'u kaybeder. Priamos oğlunu kaybeder. Andromakhe eşini kaybeder. Hatta tanrılar bile kendi oyunlarının sonuçlarıyla yüzleşmek zorunda kalır. Dolayısıyla ortada mutlak bir zafer değil, ortak bir kayıp vardır.

Bu yüzden kitapta kahramanlık kavramına biraz mesafeli yaklaştım. Elbette kahramanlık insanlık tarihinin önemli anlatılarından biri. İnsanlar yüzyıllardır kahraman hikâyeleri anlatıyor. Ancak modern bir insan olarak kahramanlık fikrine sorgusuz sualsiz yaklaşabilmem mümkün değil. Çünkü her kahramanlık anlatısının arkasında görünmeyen bir bedel olduğunu düşünüyorum. Bir kahraman ortaya çıktığında genellikle birileri ölüyor, birileri yıkılıyor, birileri geride kalıyor. Kitaptaki "*Kahramanlık, ne güzel/oysa yitim, ölüm, kayıp da bir gerçek,*" dizeleri biraz da bu düşünceden doğdu. Kahramanlık çoğu zaman tarihin anlattığı hikâyledir; kayıp ise insanların yaşadığı gerçekliktir.

Benzer bir düşünceyle şu soruyu da ara ara kendime yeniden yönelttim: Tarih bize neyi anlatıyor, insanlar neyi yaşıyor? Çünkü çoğu zaman bu ikisi aynı şey değil. Tarih büyük zaferleri kaydediyor. Kralların isimlerini, savaşların tarihlerini, fetihleri ve yenilgileri kaydediyor. Öte taraftan sıradan insanların korkularını, yalnızlıklarını ve yaslarını yok sayıyor. Ben biraz da o görünmeyen tarafa bakmaya çalıştım.

"*İnsan kendi yazgısını kendi yazandır,*" dizesiyse kitabın belki de en merkezî düşüncelerinden biri. *Troya Blues* kader fikrine bütünüyle teslim olan bir metin değil. Elbette destanın içerisinde kader önemli bir yer tutuyor. Ancak ben modern bir okur ve yazar olarak insanın sorumluluğunu daha fazla ön plana çıkarmak istedim. Bugün yaşadığımız dünyada yaşanan felaketlerin büyük bölümü tanrıların değil insanların kararlarının sonucu. Savaşlar, yıkımlar, göçler, çevre felaketleri ya da toplumsal krizler... Bunların çoğu insan eylemlerinden doğuyor. Bu nedenle kaderi bütünüyle dışsal bir güç olarak görmek yerine insanın kendi tercihleriyle kurduğu bir alan olarak düşünmeye daha yakınım. Kitaptaki o dize biraz da bu nedenle ortaya çıktı.

Bütün bunların sonucunda *Troya Blues*'un toplumsal bir kaygısı olup olmadığı sorusuna gelirsek, evet, olduğunu düşünüyorum. Ancak bu doğrudan politik sloganlar üreten bir toplumsallık değil. Daha çok insanın varoluşuna ilişkin bir kaygı. Savaşların neden sürdüğü, insanların neden aynı hataları tekrar ettiği, iktidarın neden bu kadar yıkıcı olabildiği ve kayıpların neden sürekli görünmez kılındığı üzerine düşünmeye çalışan bir şiir/metin.

Yaşadığımız çağda dünyanın farklı bölgelerinde savaşlar devam ediyor. İnsanlar yerlerinden ediliyor, şehirler yıkılıyor, yeni Troyalar kurulup yeni Troyalar yok ediliyor. Böyle bir dönemde *İlyada*'yı yalnızca antik bir destan olarak okumak bana eksik geliyor. Çünkü Homeros'un anlattığı dünya ile bugün arasında sandığımızdan daha fazla benzerlik var. Bu nedenle *Troya Blues*'un temel kaygısı geçmişten yeniden anlatmak değil, geçmiş aracılığıyla bugünü sorgulamak.

Nihayetinde kitap boyunca dönüp dolaşıp aynı soruya geliyorum: Eğer bütün zaferlerin sonunda geriye yas kalıyorsa, bütün kahramanlıkların sonunda mezarlar yükseliyorsa, her savaş sonunda hem kazanan hem kaybeden eksiliyorsa o zaman insanlık neden aynı hikâyeyi tekrar edip duruyor? Sanırım *Troya Blues*'un asıl toplumsal kaygısı da tam olarak burada yer alıyor. Bir bütün olarak bu uzun şiir, bir cevap vermekten çok bu soruyu canlı tutmaya çalışıyor. Ben de öyle.